

PREPOROD

Izhaja vsak 1. dan v mesecu.

Posamezna številka 10 v., naročnina za celo leto 2 K.

Pokrajinsko glasilo jugoslovanske mladine na Slovenskem.

Dopise in naročnino se naj pošlje na naslov:
Uredništvo „Preporoda“, Ljubljana.

Leto I.

Ljubljana, 1. marca 1913.

Štev. 5.

Verujte prvo!

Prvo je: svaki neka zna šta hoće.
O maglu koplja nikad se ne lome.
Slobode? Dobro. Al' to nije voće,
što zrelo pada u šešir ma konje.
Verujte prvo, i stisnite pesti,
pa onda tresti, tresti!

Gospodin, seljak, bogat i siromah,
u uspeh borbe verujte — i dosta.
I vaša snaga, biće snaga groma,
i zamršena pitanja sva prosta.
Verujte prvo i stisnite pesti,
pa onda tresti, tresti!

Velika dela tvrdu ištu šiju.
Začep'te usta mudrih grošičara.
Dignite srca, zgaz'te sumnje zmiju,
i bor'te se za uspeh brez šičara.
Verujte prvo i stisnite pesti,
pa onda tresti, tresti!

Vera u uspeh, uspeha je pola.
Slobode prsten ko na ruci nosi,
taj već je jači nego sila hola,
i cerov list mu već cveta u kosí.
Verujte prvo i stisnite pesti,
pa onda tresti, tresti!

Mi svi sad znamo: hoćemo slobode,
i da smo svoji u rodjenoj kući,
i pre no što nam mač srca probode,
o volju našu on će krto pući!

Mi verujemo, i stisnutih pesti,
sa ruku naših lance ćemo stresti!
Veljko Petrović.

Misli o našem narodnem problemu.

Te dni se je zgodilo, da sem se napotil, neveden učenec, po slovenski zemlji iskat učencov, ki bi mi vlili najvišjo modrost. Preromal sem deloma v duhu, deloma dejansko vse kraje naše lepe domovine, kjer se zbira in razklada svoje misli slovensko razumništvo. Nisem se bil podal zaman na pot; kajti od vseh strani so me obsuli s ploho dobrohotnih naukov in visokih teorij: kar tekmovali so, kdo bo prej in bolje prodal svojo učenost. Tako sem romal od literarne krčme,

kjer iztiska „slovenska pijača“ duhovite misli iz izsušenih možganov pa do zborovanj naših „kulturo gradečih“, akademičnih in neakademičnih društev, kjer rodi atmosfera, nasičena z duševno energijo, v vročih debatah nebroj gigantskih idej. Tako sem iztikal po predalih naše pisane in tiskane kulture ter prelistaval naše papirje od političnega lista pa do znanstvene revije.

Odpiral sem oči in ušesa in na koncu svojega potovanja sem bil res bolj moder kot prej, pa ne da bi se me bila prišla kaka beseda mojih učencov, nego vsled tega, ker sem sprevidel in spoznal marsikaj, kar mi je bilo poprej skrito: spoznal sem predvsem vso preveliko in prenedolžno omejenost svojih učencov, učencov slovenskega naroda; omejenost, ki je tem večja, čim važnejša, čim vzvišenejša so vprašanja, ki jih obravnavajo ti možje.

Zgodilo se je, da je prišla učencem slovenskega naroda pred oči ideja jugoslovanska, ideja, ki se je porodila že davno, ki pa ni stopila še nikdar s tako silo na plan kot ravno v teh časih. In možje so odprli zatvorice svoje gostobesednosti in spregovorili obilico premodrih besed, ki se pa po veliki večini niso niti najmanj dotaknile bistva ideje, ampak so se opotekale nekje v daljavi ter se spodtikale nad malenkostnimi, nebistvenimi točkami.

Smisel njihovih besed pa je bil nekako tale: „Mladiči so pričeli označevati novo vero. O jugoslovanstvu govorijo. Posrbiti in pohrvatiti nas hočejo, ilirci, izdajniki. Gorje našemu narodu in nam, ki smo njegovi učenci!“

Tako so govorili in še marsikaj, saj se spominjate. Nekateri so govorili iz prepričanja, nekateri iz hudobije, vsi skupaj pa nas niso razumeli ali pa nas niso marali razumeti.

Slovinci smo menda tak narod, da ne pogruntamo in ne sprejmemo nobene misli, dokler ni obdelana in og'odana do kosti, zmrcvarjena od vseh strani in v vseh najpodrobnejših točkah, dokler nimamo o njej zalogo potiskane papirja, množico mnenj in teorij,

diskusij in razprav, literarnih in časniškarskih bojev.

Ker sem spoznal nevednost in nerazumevanje naših kulturnih bojevnikov in ker upoštevam tudi omenjeno nesrečno lastnost naših ljudi, sem se odločil spregovoriti še nekaj besed o tem vprašanju, v pojasnilo in tolažbo naši razburjeni učeni javnosti.

Dolžite nas ilirizma. Ne, gospodje in bratje, prazen je vaš strah! Rekli smo in ponavljamo: nismo Ilirci, niti pokriti niti odkriti, in nismo še zapustili slovenskega tabora. Nismo si svesti niti ene besede, niti enega dejanja, s katerim bi bili skušali oživetiti ilirsko gibanje (mislim tisto gibanje, ki je vsebovalo edino le zahtevo po jezikovnem edinstvu brez vsake etične podlage in brez višjega cilja.) Ali nismo še dosti povdarjali svojega stališča v tem vprašanju? Ali naj zopet ponavljamo, kar smo izjavili že nešteto krat? Da zavrčamo odločno vsako nasilno jezikovno ujedinjenje, ker smo prepričani, da rodi nasilje in umeten razvoj v življenju narodovem največje zlo; zakaj narod je organizem in kot tak more uspevati le v tistem miljeju in pod tistimi pogoji, za katere je ustvarjen. Iz istega razloga pa ne smatramo jezikovnega ujedinjenja potom naravnega razvoja za nikako zlo; dobro vemo, da tega razvoja, če ga nam prinese bodočnost, ne bomo mogli ustaviti, tudi s silo ne, ker bo močnejši nego naša volja. Zato se tega razvoja ne bojimo in nočemo delovati v nasprotnem smislu, nego celo verujemo, da bo prišlo nekoč do tega, četudi morebiti še ne v najkrajšem času.

A tudi če bi hoteli delovati v smislu ilirizma, bi bil zdaj za to silno neprikladen čas, ker imamo pred seboj večjo in važnejšo nalogo. Kdor trdi, da je predvsem in izključno jezikovno vprašanje za nas življenjskega pomena, da je to naš narodni problem, se pač jako moti, pozabil je pogledati v resnično življenje. Če nimamo Slovenci reševati višjega problema, potem se lahko resignirano udamo v voljo božjo in pokopljemo vse naše sanje o bodočnosti.

Ali hlapčujemo kot različni narodi kakor doslej, ali pa vsi skupaj kot celota, je pač vseeno.

Drugačne so naše misli, moške slovenski! Ni to naš narodni problem, ne gre za to, ali ostane naš narod slovenski narod, ali se posrbi oziroma pohrvati, ali pa stvori z drugimi narodi jugoslovanskimi nov skupen jezik (to so menda tri najglavnejše teorije na tem polju). To vprašanje je zdaj za nas tako postransko, da bi se niti ne izplačalo razglabljeti ga, ko bi ne delalo nekaterim glavam toliko sitnosti.

Dvignimo oči malo višje in iščimo rešitve tam, odkoder edino more priti. Resnica je le ena povsod in tudi tu. Naše najvažnejše vprašanje, naš veliki narodni problem je, ali ostanemo Slovenci kakor do sedaj sužnji svoje slabosti in tujega, sovražnega naroda, da poginemo in izginejo pod mečem germanskim ali pa se dvignemo v velikem momentu, objavemo s strastjo in ljubeznijo vso svojo bogato, prelepo zemljo in zapišemo na svoj bojni prapor vzvišeno, sveto besedo, ki daje življenje in silo, besedo, ki navdušuje, podžiga in pali dušo, besedo, ki je hrepenenje stoletij: Svoboda.

Naša naloga, naša dolžnost je, da rešimo veliki problem in priborimo narodu svobodo z delom in žrtvami. Svobodni in močni narod pa bo hodil sam svojo pot in ta pot bo šla navzgor. Brez ozira na učenjaško modrost si bo klesal svojo bodočnost iz trdega, zdravega kamna domače gore.

V jugoslovanskih narodih je toliko latentne sile, zdrave in neizrabljene, da bo njen izbruh preobrazil svet. Vemo, da je misija Jugoslovanstva velika in vzvišena. Jugoslovani bodo stopili na mesto zapadnih narodov, vzbudili bodo spečo energijo Slovanstva ter ji pokazali smerno pot. Dokazali bodo svetu, da je mogoče ustvariti nov pojem o naciji, ustvarili ga bodo s svojim vzgledom. Trije narodi bodo tvorili eno narodno telo na principu največje svobode in največjega demokratizma. V tej celoti bo prišla do veljave vsa k a individualnost, vsa k a najmanjši del bo svobodno odločeval o vseh vprašanjih, družila pa nas bo ljubezen do naše blagoslovljene zemlje, vera v narod in neizprosni boj zoper tujo, sovražno raso.

Da pa dosežemo svoj vzvišeni ideal, izvršimo najprej svojo veliko nalogo: vlijmo našemu narodu v dušo hrepenenje po solncu, dajmo mu moč, da izpolni tisto, kar je bil zasanjal že

pred stoletji, da plane iz žive skale in se razlije, silna vojska Kralja Matjaža, po poljih stare slave —

Nare Sanov.

Prava Svoboda in Jugoslovani.

(Odlomki iz večjega dela.)

Kdor more, naj razume.
(Kristusove besede.)

Kdor veruje, da se razvija človeštvo k popolnosti, k bogu, k očetu svobode, mu bo jasno, da je človeštvo komaj na začetku pota, da se nahaja komaj v otroški dobi razvoja.

In ker smo šele v otroški dobi, je razumljivo, da jecljamo, kakor hitro začnemo govoriti o bogu, svobodi, ljubezni, hrepenenju i. t. d. Prijatelje opomnim le na Cankarjeve besede: Komaj za vsako deseto misel imamo izraz, za najgloblje in za najresničnejše ga ni. In pisana beseda je bolj nejasna in bolj jecljajoča nego govorjenje. Ker v knjigi ni gest, pogledov, potez in mimike obraza, ni smeha, ni joka, ni glasu in tona in ni molčanja. — Zato oprostite, če bodo sledeče misli nejasne. Želel pa bi govoriti o tistih blagoslovljenih, od boga tako malokdaj danih trenutkih, ko govori duša duši, ko je obraz brez krinke in brez laži. V takih trenutki govore oči, obraz, geste, molk jasneje nego besede.

Hrepenenje po svobodi je najsilnejše hrepenenje človeške duše. In če govorimo o hrepenenju, o napredku, o razvoju človeške duše sploh, moramo priznati, da nam je dosedaj jasno le eno hrepenenje, ki živi v srcu vsakega človeka: hrepenenje po svobodi, da nam je na današnji stopnji razuma znan le en razvoj — ki je napredek — razvoj k svobodi. Prava in popolna svoboda pa nam ne more biti še povsem jasen pojem — kakor nam ni jasen pojem bog — oče svobode. Smo pač šele v otroški dobi človeštva.

Oče prave svobode je bog in pojem prave svobode še tako nejasen kakor pojem boga. Vendar pa človeštvo vedno bolj spoznava, kaj je prava svoboda. Hrepenenje po svobodi, je hrepenenje človeka, hrepenenje naroda razviti iz sebe naravno energijo, ki je v njem. Je hrepenenje uveljaviti svojo voljo, voljo naroda. Čim nižje, tem bližje živalstvu stoji človek ali narod, tem silnejše hrepeni uveljaviti lastno voljo na škodo drugih. Svoboda torej, ki pripušča ljudem in narodom izvrševati in uveljavljati svojo voljo na škodo drugih, ni prava svoboda, ni človeška svoboda, ni božja svoboda, je živalska

svoboda, je najsurovejši, najnižji način boja za obstanek. V življenju narave opazujemo jasno, čim nižje je bitje, tem surovejše se bori za obstanek, tem silnejše želi živeti na škodo drugih. Brez dvoma, da je ta način boja za obstanek lasten in bo še dolgo lasten tudi ljudem. Opazujemo pa, da se vedno bolj in bolj uveljavlja drugo hrepenenje, hrepenenje po medsebojni pomoči, ljubezni, po pravi svobodi, hrepenenje živeti svobodno sam in pustiti svobodo vsem. Vedno bolj se uveljavlja: nihče pod mano, nad mano bog.

Hrepenenje po pravi svobodi je hrepenenje osvoboditi se strasti, osvoboditi se napak, živalstva, je hrepenenje duše osvoboditi se živalskega telesa, živeti bolj in bolj človeka vredno življenje. — Je tisto nerazumljivo večno hrepenenje človeške duše.

Hrepenenje po državni svobodi je del splošnega hrepenenja po svobodi.

Robstvo pa je izvor in bistvo vse nesreče, izvor in bistvo vseh boleznih. Robstvo je negacija popolnosti, negacija zdravja, negacija človečanstva. — So ljudje, ki živijo zadovoljno v robstvu, ki celo stremijo po suženjstvu. Slabi in bolni ljudje — nezmožni živeti svobodnejše. Toda celo v njih je hrepenenje uveljaviti lastno voljo: je hrepenenje po svobodi. In čim hujše jih pritiska robstvo, tem bolj nendaravno stremijo uveljaviti svojo voljo. Najpodložnejši, najkrotkejši hlapci, najboljši sužnji, so najkrutejši napram nižje stoječim. In če nimajo ljudi pod sabo in če so preslabi, da bi skazovali svojo moč ljudem, jo skušajo skazovati napram živalim.

Telesnega suženjstva pa ne moremo ločiti od duševnega. Tesno je zvezano drugo z drugim, telesno upliva na duševno in nasprotno. Ker človek je navezan na telo in na formalnosti in se jih do sedaj še ne more popolnoma osvoboditi.

Vrednost človeka sodim le po tem, kolikor hrepeni po pravi svobodi, kolikor hrepeni živeti pravo svobodno, človeka vredno življenje in kolikor to hrepenenje rodi uspehe!

Državljska svoboda — nekaj povsem zunanjega — pa je predpogoj, da rodi hrepenenje po duševni svobodi uspehe. Zato je sveta dolžnost vseh ljudi boriti se pred vsem za državno in državljansko svobodo. Ker kako bo imelo tvoje hrepenenje po popolnosti uspehe, ako moraš izpolnjevati zakone, ki so proti tvojemu prepričanju?

Predpogoj vsake državne svobode pa je nacionalna svoboda. Hrepenenje po nacionalni svobodi je hrepenenje

naroda uveljavljati svojo narodno voljo, razvijati se kakor sam hoče, delati si svojo srečo sam. In predpogoj vsakega napredka je popolna državno-nacionalna svoboda. Le v svobodni nacionalni državi se more razvijati narod v svojo srečo, le v svobodni, nacionalni državi more razviti vse latentne narodne sile, ki so v njem. Le svobodni narod more razviti svojo individualnost, graditi kulturo in izpopolniti nalogo, ki mu je dodeljena od boga. Le svobodni narod more prinesiti in prispevati kamen k napredku človeštva.

Zato je najsvetejša naloga vsakega naroda, da si pribori na kakršenkoli način, **predno se začne razvijati, nacionalno svobodo.** K.

(Dalje prihodnjič.)

Politika epikurejaca.

Našim ocevima je dosta kavane' kibiciranja i brojenja mrtvih po novinama; kriza evropska će se slegnuti, a tad dolazi — one vele — borba za nas, „ispunjenje slatkih obećanja naših narodnih vodja“.

„Hoćemo slobodu za našu Makedoniju!“

Mi kolikogod se veselili kilometričnim govorima u parlamentu, raznim opstrukcijama, skupštinama i sastancima, ne smijemo zaboraviti to, da naši ocevi već decenija obdržavaju opstrukcije i sastanke, da se već decenija povlači kroz našu nacionalnu historiju riječ „sloboda“, da je ta pojam ostao još danas u najprimitivnijim crtama nerealizovan.

Naši epikurejci su „siti“ kampanilističke borbe, oni hoće većeg rada, do zgrade, kad im bace svemoćni slatku meku, oni će ju veselo oglodavati kao Jututunci, kad im obeća ustav kralj Balakaha. I smijali se Jututunci, a smijao se i kralj Balakaha, kako jih je nasamario!

„Circulus vitiosus“ se rastavlja, po zidovima parlamenta odzvanjaju strahovite riječi. Parodija naše narodne tragike se glumi u punom jeku. S jedne strane padaju ko snopovi „upiti“, ministri se smiješkaju, zastupnici si pune žepove, a s druge strane na stotine naroda umire od gladi, goli i bos, prezreni i odbačeni, a milijuni pak dnevice gradativno ginu...

Svi se vesele, priredjuju koncerte, akademije i pijanke, od dana na dan bezciljnoj budućnosti, iz mlitave sadašnjosti u mlitaviju budućnost, dok

naši protivnici tiho rade i stvaraju iz ništa nešto.

I ako ima gdje rada, taj rad je više formalan. Znam sokolskih društava, koja ne bi opstojala, da nema odore, znam toliko institucija, koja ne bi opstojala, da nema kojekakvih počasnih, prečasnih in začasnih predsjedatelja.

Ljubavi, one iskrene narodne nema. Ljubav za narod nam je nada sve potrebna. Milan Pribičević veli: „Dajte mi vjeru i ljubav i golom šakom, svojom desnicom, razbiću gvozdena vrata devetera, na kojima ma je sedam dubrovačkih lava na svakoj. Dajte mi vjeru i ljubav, pa ću se dići sam protiv cijeloga svijeta! Na prvom mjestu potrebna nama je ljubav i — vjera. Ljubav za narod, velika ljubav, i vjera u narod i sebe, velika vjera.

Imajmo osjećanje za taj narod! Mi, koji dolazimo iz naroda, da probudimo latentne energije naše, proniknimo u sve ovo dosadašnje i u sve ono buduće, što je time vezano, mi, koji smo iznad dohvata one sićusne, oportuno — ciničke politike radi želuca i za želudac, nosimo domovinu u srcu, kao Kranjčević, prognani pjesnik, kao meki Radić i burni Žučni.

Narod je osnova naša, akcija je od narodne mase — veli Krapotkin. Osveštamo li narod, mićemo kolesa svojemju cilju. Kao srpski prosvetitelj: „Ne okrećite glave od onog izmućenog seljaka, što mu je lice preplanulo od sunca, a znojava košulja pripila mu se na legja; prigrjite bliže umorenome zanatlji, što cijeli dan kaplje nad poslom, samo da poštenim radom ishrani sebe i svoje; potražite i onoga radnika naluženih ruka i izmućena gladju. To su braća naša. Mi i oni treba, da budemo jedno.“

Žrtvujmo se žrtvama, koje nijesu jeftinije žrtve kao jeftina pera žurnalista, koji nas napadaju.

Mi ćemo i gladni, ako ustreba, mi ćemo i crni hljeb i vodu. Ustreba li, mi ćemo samoga i sebe.

Iz prostituisane Slovenačke stvorimo Slovenačku čistu!

Iz prostituisane „Krobocije“ stvorimo Hrvatsku čistu!

Dalje od parlamenta, a za narod! Za narod u protiv parlamenta.

Slavko C.

Pod Lovćenom 20./I. 1913.

Še jedna priča.

V sedemdesetih letih je bilo na Slovenskem na jedni strani renegatstvo

in klečeplaztvo pred vladu v velikem cvetju — na drugi pa se je „prvačilo“ in „taborilo“. Zaradi prevelikega svojega rodoljubja in komodnosti danes ne vemo, kako sramoto je prestala takrat domovina. Zato smo često največje propalnice čistili z imeni — „prvoboritelj“, „narodni prvak“. V tistih časih je živel v Ljubljani mož, ki so se ga javni narodni grešniki zelo bali, to je bil naš največji humorist — Jakob Alešovec. Ta mož je gledal z ubopom vso tragiko našega naroda: zatiranje od vlade, renegatstvo naših ljudi, nesramnost ljubljanskega nemštva in brezvestnost ljubljanskih liberalnih „prvakov“. Da spoznate nekoliko tega moža, evo vam nekaj misli iz njegovega „Brenclja v kalendarjevi obliki“ (l. 1870.). Tu nam v „Slovarju“ označuje nekatere običajne izraze:

Avstrija, lepa hiša, v dva dela razdeljena; v enem stanujejo Ogr, drug je za Nemce. Sicer je še mnogo prostora v nji, a ne za slovanske narode, kateri stanujejo pod streho, v kleti in v drugih luknjah kot najemniki ali posli.

Čitalnica, zbirališče surovosti, kmetavzarjev in preoblečenih kmetov ter slovenskih prenapetnežev. Vrh tega je tudi kraj, kjer se posebno nemški govori.

Deželni zbor kranjski je skupščina poslancev, po večini slovenska, katera sklepa postave v ta namen, da jih potem vtakne v žep.

Državni zbor, mašina, za katero Slovenci zdaj nič več ne marajo.

Inteligenca nemčurska, puh, s katerim se nemčurji bahajo, kateri požlahti človeka tako, da napada slovenske poslance.

Kapital, lastnost, katera v zvezi z inteligenco kinča vsacega nemčurja. Če ju blizu pogledaš, sta pa kakor strah, namreč v sredi votla, krog kraja ju pa nič ni.

Kranjec, stara švedra, ki ne ve, kaj je in noče biti Slovenec.

Kranjsko, svinjska dežela, kjer raste prav veliko hrastov, tedaj za nemškutarje kot nalašč. Namen njen je rediti nemškutarje, renegate in drugo drobnico, plačevati davke in pošiljati sinove v vojsko. Zato pa sme taborovati in svoje pravice zahtevati. Če bo dolgo obstala, je mogoče, da zadobi narod kdaj svoje pravice.

Kultura nemška, pust sad, nikakor za kranjsko deželo, kajti po njem rada glava boli. Nemcem je ko-

risten, ker so drugačne narave. Pomeni tudi krilo, pod katerim se ljudstvo slepari.

Ministerstvo dunajsko, narava, v kateri se goje ministri za pokoj z dobro plačo. Kakor zadnje skušnje uče, vedo tam za Slovence le takrat, kadar je treba novih davkov.

Nemčur ali nemškutar, domača, jako škodljiva zver slovenskega rodu, a nemške vere, ki prav slabo nemščino govori. Goji se najrajši v pivovarnah, uradnih, pod visoko pinjo in se živi od Slovencev.

Nemec, pošten, jako redka rastlina, ki je pri nas že skoraj pošla in se komaj po dnevi še z lučjo dobi. V naši deželi se ne rodi, če se pa sem presadi, se kmalu spridi.

Paragraf, bič za nemčurje in Slovence, kateri po večidel le po Slovencih maha.

Ravnopravnost, lepa beseda, le škoda, da se dozda še ne ve, kaj pomeni.

Renegat, odpadenec, kateri je svoj jezik zatajil in se v tujem gnezdu navadil na slovensko meso. Nahaja se pogosto v uradnih in v nemčurskem šotoru. Štel bi se skoro v vrsto roparskih živali.

Slovenec, zaslepljenec, ki misli, da kaj velja, pa ne velja nič. Ta rod je komaj pet do šest let star. Bleiweis ga je izlekel iz kota, kjer bi moral po nemčurski previdnost gnjiti vse večne čase.

Turnar, ljubljansko-nemški, spriden sad nemčurske kulture, ki sploh pri nas še ni nič prida rodila. Zna posebno urno teči, zabavljati in kričati, sicer pa ni posebno nevaren. Janč in Ježice ne more trpeti.

Ustava, decembarska, desetero zapovedi, ki Nemcem vse dovolijo, drugim pa vse prepovedo. V njih se nahaja tudi § 19., kateri je zato izmišljen, da se prestopa.

Žabjek, kraj, kjer počivajo Slovenci po težkem delu; Nemcem je vstop dovoljen le pri posebnih priložnostih. Ričet, zelje in repa se tam dobro cenijo.

Usoda bi bila nedosledna, če bi tudi Alešovca ne preganjala tako kot ono malo peščico talentiranih in poštenih slovenskih literatov in še bolj. Na stara leta postaja strgan in zemarjen po Zvezdi in na frančiškanskem mostu, v roki ima kup lističev, na katerih so z nerodno, tresočo roko napisane pesmi. Starec, napol slep in od alkohola uničen, ponuja svoje proizvode ... poredni otroci mu nagajajo, ta in oni mu izmakne cel kupček listov in jih stresa pred njim. Mimo hodijo v vsej svoji mogočnosti ljubljanski

prvaki, nemško žlobodranje njihovih milostivih bije starcu na uho, v klobuk mu mečejo krajcarje ...

Umira v revščini, od vseh pozabljen. Prvakarji pa so se lepo redili in iz rodoljubja „kovali rumenjake“. Kakor še dandanes.

Stvar je torej popolnoma v redu, živela — „prvakarija“! Branko.

Teoretična paralela.

(Skica.)

Živimo v času, ko se pripravljamo nov kapitelj svetovne zgodovine. Dasi-ravno zamoremo le ugibati, kaka bo vsebina tega novega veka in katere težnje ga bodo pojile, sluti vendar gotovo večina sodobnikov, da prihaja nekaj novega. So sicer ljudje, ki se trdovratno upirajo vsemu, kar nosi znak prihodnosti, in skušajo preslepiti čas s tem, da iščejo nove formule in oblike za staro in preživljeno dobo; toda mimo njih gre čas, ki so ga hoteli zaskočiti. — Že par desetletij sem so pisali in trdili, da je Amerika poklicana, da reformira Evropo, ki nima čaje več toliko moči v sebi, da bi sama na sebi povzročila preobrat. Mogoče je sicer, da pride čas, ko bo v gotovem smislu podala Amerika našemu stremljenju in hotenju novo smer, toda sedaj so pisali zgodovino balkanski narodi — Slovani. Zato se mi zdi, kakor da prihaja doba Slovanov.

Osamosvojiti so se hoteli. Pri tem pa so zasekali Evropi dvoje ran. Uničiti so morali Turčijo, ki jo je Evropa toliko časa negovala in ščitila, ker je prav dobro slutila, da se bodo križali interesi vseh evropskih narodov, če jo uničijo; deloma pa jo je izigravala napram Jugoslovanom, ki so postajali vedno glasnejši in vedno bolj s povdankom zahtevali pravice. Podlaga naj-novejše dobe bo torej razrešitev slovenskega vprašanja. Dve državi pa sta torišče vsega tega gibanja t. j. Avstrija in Turčija, in zdi se mi, da je med obema neka paralela, ki se je hočem na kratko dotakniti in v obrisih očrtati.

Poraz Turčije je bil zagotovljen in pripravljen že v času, ko je še vsa mlada in krepka planila v Evropo ter prodirala v osrčje zapada. Zakoni narodov so ravno tako stalni kakor fizični, in nepremakljivi zakon akcije in reakcije je povzročil, da je sledil zmagovitemu prodiranju poraz za porazom. Zadnja točka reakcije pa je po mojem mnenju balkanska vojna.

Turčija je hotela osvojiti vsaj polovico zapada, toda ni ga mogla prebaviti, ker bi se morala navzeti nje-

gove kulture in civilizacije, čemur je njena natura v vsem svojem bistvu nasprotovala. Ta bolezen je razmajala njeno moč in ni se mogla boriti z zapadom, vse svoje sile je porabila v to, da bi premagala krize, ki jih je rodilo stremljenje za kulturo (zasejano od tujcev) in naravni odpor. V tem mrzličnem stanju pa so jo zaskočili zdravi narodi, ki so se hoteli oprostiti jarma bolehnega starca ob Bosporu. Dolgo že so se vpraševali evropski narodi, koliko časa naj jo še pustijo v Evropi — toda že prej sem omenil, da so se bali dotakniti lastnih ran. Da bojazen temelji obenem tudi v dejstvu, da jih ni podžigala nikakor ideja, ki bi zamogla ustvariti velike zgodovinske dogodke. Dočim je bila Turčija drugim narodom le teritorialnega pomena — je pomenil balkanskim narodom njen pogin glavni korak k svobodi in visoko, etično je bilo njih maščevanje. Seveda je ta udarec od zunaj le pospešil, kar se je moralo zgoditi, kajti kogar hoče natura uničiti, tega zastrupi z boleznijo Turčija pa je ravno bila otrovana v svojem jedru, zato je tako hitro podleгла zdravemu sosedu.

V sledečem odstavku se hočem dotakniti bolezni Avstrije, ki me je dovela do paralele.

Dokazujejo, da je Avstrija nerazdružljiva in sicer teritorialno kakor tudi po svoji zgodovini. Toda Galicija je del ruske nižine, Češka in Moravska sta ozemlje zase, Bosna brez Srbije ne zaokroži Avstrije itd. Predvsem pa se ne sme pozabiti nacionalnih teženj, ki igrajo glavno vlogo. O zgodovinski nerazdružljivosti pa je skoro težko govoriti, kajti doba razvoja je tako kratka, da je popolnoma nemogoče, da bi se v tem času nekaj trajnega osnovalo. Dočim se vidi, da ravno od takrat, ko je postala današnja Avstrija — stremi vse zopet narazen. Če pogledamo vse krize, ki jih je preživela zadnje čase, vidimo, da to temelji ravno v nacionalnem vprašanju. Preko tega Avstrija ne more, in zdi se mi, da je podobna krogli, ki je sestavljena iz različnih snovi. Da bi bila krogla trdna, bi se morale vse snovi preliti v eno, ali pa razpade prej ali slej pod udarci. 20. stoletje pa je čas, ko je skoro v vsakem narodu predvsem težnja po moči in samostojnosti. Zato ni čuda, da se bo ravno sedaj rešilo veliko vprašanje Slovanstva in Nemštva. Iz srednjega veka sem že datira ta boj in najnovejša doba bo temeljila na njegovi razrešitvi. Avstrija pa je torišče tega boja in bolehala je za njega, odkar je postala. Zato ni čuda, če vstane zdrav sosed in jo raz-

kosano v svoji notranjosti zaskoči in prekine njen razvoj. J. K.

Vladimir Knaflič: Jugoslovansko vprašanje.

(Politična razmišljanja o priliki balkanske vojne.) Kakor gobe po dežju se prikazujejo brošure in članki o jugoslovanskem vprašanju. Pred leti je spisal dr. Tuma knjižico, sedaj gosp. Knaflič in Slovenska Matica obeta izdati dr. Hešičevo knjigo: Jugoslovanska ideja. V vseh slovenskih revijah se razpravlja o jugoslovanstvu. Simptomi so to naše dobe. Slovenci namreč instinktivno deloma, deloma zavedno slutijo, da je blizu čas, ko se mora reševati in rešiti jugoslovansko vprašanje. Zanimivo pa je, da Slovenci največ govore in izmed vseh Jugoslovancev najresnejše razmišljajo o jugoslovanstvu: znamenje, da je pri njih najmanj jasnosti in da slutijo, da je od načina, kako se bo rešilo jugoslovansko vprašanje, odvisen njih obstoj, znamenje torej, da je jugoslovanski problem življenjski problem slovenskega naroda.

Knafličeva knjiga se ne peča samo z jugoslovanskim vprašanjem in kjer razmišlja o njem, ne razmišlja s stališča Jugoslovancev ampak s stališča avstrijske države. Dotakne se samo politične strani — v ožjem pomenu — jugoslovanskega vprašanja, o kulturnem pomenu tega vprašanja ne razpravlja. Govori mnogo o avstrijski zunanji in notranji politiki, o njenem razmerju do balkanskih držav itd., torej o stvarih, ki spadajo v jugoslovansko vprašanje le s stališča avstrijske države kot take.

Značilno za vse publikacije gosp. Knafliča je nedoslednost njegovega izvajanja. Zapiše včasih jasno in globoko misel, toda najglobokejše, najjasnejše in najenostavnejše nikoli dosledno ne izvede. Kar začudi se človek, ko dobi dve misli, ki si popolnoma nasprotujeta in o katerih komaj verjame, da jih je zapisal isti človek.

Tako pravi na strani 7. in sledečih: „Narodnostno vprašanje bo rešil le oni, ki ga bo rešil od dna. Kajti narod je najvišja socialna enota, ki združuje svojce močneje in tesneje, nego vse druge socialne, državno-pravne (podčrtal jaz) in druge surovo materialne meje...“

Dalje: „Mnogonarodnostna država mora najti tisti koren — lečen, ki izloči medsebojno trenje različnih narodnostnih interesov in smotrov, pa vendar zagotovi vsaki narodnosti svoboden razvoj. Tu imamo enak, navi-

dežno težaven problem, kakor na njem laborira n. pr. nasprotje socializem — individualizem. Toda vsa taka razmišljanja so siva teorija (podčrtal jaz), ko imamo tako lepo praktično sredstvo. Svobodo. Da, svobodo! Kako si jo mislim? Zagotavljam, da je to prav tako resnično, kakor enostavno: V najširšem (se ve političnem, ne filozofskem smislu) pomenu besede. Avstrijski Nemci naj se priklopijo rajhu, Italijani regnu, Poljaki in Čehi naj zopet dobe svoja stara kraljestva, pravtako Madjari, Rusine naj dobi Rusija, Rumune Rumunija, mi Slovenci, Srbi v Vojvodini in Banatu, Hrvati in Srbi v Hrvatski, Hercegovini in Dalmaciji si bomo pa že znali pomagati. To bi pomenilo popoln razpad Avstrije. To pa — ne gre.“

Komaj torej iznajde Knaflič tisti korenlečen, ki je edino resničen in najenostavnejši: Svobodo, komaj reši sam povsem jasno in edinomožno narodnostno vprašanje od dna, pa že vrže, kakor bi se ustrašil velikega spoznanja, slabotno in otročjo argumentacijo: To pa — ne gre!

In potem se skuša prepričevati in dokazovati, da je avstrijska država naravna in potrebna celota in sklepa — potem ko sam teoretski razmišlja —, da se „o razpadu Avstrije ne more niti teoretski govoriti“. Dalje: „da bi Avstrija že zdavnej razpala, če bi vkljub nerodnosti njenih voditeljev osredotojoče sile vendar ne bile močnejše od sredobežnih.“

Zdi se mu „velenemška politika Avstrije zgodovinski nesmisel“ in prepričan je, da bo „nemško-madžarski centralistični državni ideal“ upropastil avstrijsko državo. Čudno! Ko je vendar zgodovinska resnica, da je ravno nemško-madžarska nadvlada vstvarila avstrijsko državo kot tako, da se je nemško-madžarska nadvlada začela ravno takrat, ko se je ustanovila sedanja Avstrija, to je pred 40 leti. Avstrija kot taka vendar šele obstoja — izvzemši aneksijo Hercegovine — komaj 40 let. In nedoslednost Knafličevega izvajanja sledi ravno iz tega, da ima več različnih pojmov o avstrijski državi. Enkrat pojmuje pod Avstrijo staro nemško-rimsko cesarstvo, torej Avstrijo z Nemčijo in Italijo, drugič zopet idealno Avstrijo, v kateri so vsi narodi svobodni, pojem, ki je fantastičen in utopičen. Ako jemljemo ta dva pojma, ki jih pa ni več, je seveda razpad nemogoč. In značilno je, da kadar govori Knaflič o nenaravnosti, o zatiranju Avstrije, pojmi Avstrijo tako kot je v resnici: namreč nemško-madžarsko nadvlado in slovansko robstvo.

Avstrija svobodnih narodov pa je utopija, ker se življenjski interesi teh narodov križajo. Vedno povdarjamo, da je v življenjskem interesu Nemštva, da zatira Jugoslovane in popolnoma zatire Slovence. V tem smo si pač vsi Jugoslovani in Nemci edini in tega dejstva ne smemo izpustiti izpred oči.

Zato je pa samo dvoje mogoče, tertium non datur: Avstrija z nemško-madžarsko vlado in slovanskim robstvom, ali pa korenlečen: prava in popolna nacionalna svoboda. Ne razumem, kako more Knaflič napisati stavek, da se o razpadu Avstrije ne more govoriti. Kakor bi bila Avstrija kot je sedaj od vekomaj! Ne razumem, kako se more napisati o državi, ki obstoja komaj 40 let in je povrh anektirala še Hercegovino — kar govori mnogo! — da se ne more govoriti o njenem razpadu! In vendar je razpala rimska država itd. In vendar je povsem naravno, da država, ki obstoja le vsled nevednosti narodov, ki jo drži skupaj militarizem, centralizacija, nasilstvo, more obstojati le toliko časa, dokler se zatirana večina ne zbudi in ne zave. Država, ki ni niti geografična niti etnografična celota! Saj vendar ne bo nihče ugovarjal, da je balkanski polotok geografična in deloma etnografična celota in del podonavske nižine le zaledje te enote; nihče ne more ugovarjati, da spada Sedmograška etnografsko in geografsko k Rumuniji, Galicija in Bukovina k veliki ruski nižini, da je Češka in Moravska etnografična in geografična celota itd.

Nedoslednosti je vse polno. Na strani 19. citira Ratzel-a: „Država se mora ohraniti z onimi sredstvi, s katerimi je nastala.“ Na strani 23. pa pravi: „Češko z Moravo, Ilirija, Dalmacija, alpske dežele, Ogrska nižina, Hrvatska, Slavonija, Bosna in Hercegovina so nam bile priklopijene kot take, torej zgolj po zgodovinskih vidikih v interesu hišne moči dinastije, včasih v interesu svetega rimskega cesarstva, nemške narodnosti, enkrat po naročilu Evrope, nikdar pa po globokem sociološkem ali gospodarsko-političnem razumu.“

Stavki kakor na strani 18.: „Brez narodnostne avtonomije ne bo nikdar velike Avstrije. Protinardnostna, dualistična in centralistična Avstrija je — protiaavstrijska.“ so silovito čudni in nerazumljivi. Saj je vendar zgodovinsko dejstvo, da je Avstrija, odkar obstoja kot taka, protinardnostna, dualistična in centralistična; niti se je drugačne sploh misliti ne moremo, ker je

pač še ni bilo in bog ve, kako bi zgedala in kakšna bi bila. V navedenih stavkih se jasno zrcali slovenska navivnost in poštenost, ki še veruje v pravico in ki ne ve, da je dosedaj moč še vedno tudi pravica!

Na mnogih krajih se kaže avtor „zadovoljnega Kranjca“. „Nismo se udali sili, ostali smo značajni (Slovenci). To se pravi, nismo zamenjali svoje kulture t. j. svojih šeg, svojega jezika, svoje zgodovine, svojega čustva in svojega skupinskega interesa za druge šege itd.“ „Evo v tem je ideja malega naroda“. Resnica — popolnoma še nismo izgubili svoje narodnosti, ker sicer bi nas sploh ne bilo! Da pa smo zamenjali že veli ko šeg, da smo pokvarili (v konštrukciji) precej svoj jezik, da smo deloma zamenjali svojo slovensko zgodovino in svoje interese z avstrijskimi, da smo mnogo zgubili na svoji slovenski duši, svojem slovanskem čustvovanju in to v zelo kratkem času in da se večajo naše izgube v geometrični progresiji, je gotova resnica.

Na strani 38. „Slovenci, daši najnaprednejši med južnimi Slovani“ itd., dalje „Med Jugoslovani in balkanskimi narodnostimi moramo prištevati Slovincem največje blagostanje.“ V argumentacijo se našteva, da pripade na Kranjskem na posestvo največ govedi. Zelo omejena argumentacija! Ako se govori o blagostanju, se morajo upoštevati potrebe in sredstva, da se zadosti potrebam. Dejstvo pa je, da pri nas potrebe daleko presegajo sredstva in da se v tem oziru niti od daleč ne moremo primerjati Srbom v kraljevini in Bolgarom. Da ne govorim o duševnih potrebah! Kdor pozna jugoslovanske narode, ve, da je v kraljevini Srbiji in Bolgariji splošno najvišje blagostanje med Jugoslovani, ker tam krijejo sredstva še najbolj telesne in duševne potrebe. Tam so narodi najbolj zadovoljni, najbolj srečni, torej tudi najbolj napredni. To pa zato, ker so nacionalno svobodni.

Najbolj čudno se mi zdi, da g. Knaflič kakor rečeno razmišlja o jugoslovanskem problemu s stališča avstrijske diplomacije, ne pa s stališča Jugoslovancov. S stališča avstrijske diplomacije je to vprašanje silno zamotano in nejasno. Z jugoslovanskega, posebno pa še s slovenskega stališča, je pa ta problem silno enostaven in jasen v bistvu. Jugoslovani se moramo zjediniti, da zadobimo predpogoj vsakega življenja, napredka, kulture, pravo in popolno nacionalno svobodo. To je v bistvu jugoslovanska ideja. Pota do izvršitve te ideje niso tako jasna in

enostavna. Toda bistvo jugoslovanske ideje je tako jasno, enostavno, razumljivo in edinorešilno za Slovence, da je sploh nesmiselno govoriti kaj več o njem. Zato bomo vedno čuvali, da ne bodo kake brošure in članki zatamnili in zamotali bistvo jugoslovanske ideje. In mi hočemo nastopiti proti vsaki zavedajoči se ali nezavedajoči se tendenci, ki bo lahko zamotala bistvo jugoslovanske ideje. V bistvu si morajo biti vsi Slovenci in Jugoslovani sploh edini. Različna pa bodo pota, ki jih bodo nastopili in ki so jih deloma že nastopili. Mi ne bomo podirali njih dela, ampak samo zagovarjali in branili svoj pot. K.

Zapiski.

„Beograd bez maske“ prva brošura jugoslovanske omladine je izšla. Vsem tovarišem jo najtopleje pripočamo. Naroča se na naslov: M. Bartulića, jurist, Šibenik (Dalmacija). Dobi se tudi pri uredništvu „Preporoda“. Vsled pomanjkanja prostora več v prihodnji številki.

Iz svetovne literature. Največji močje vsakega naroda so tisti, ki gredo zanj v smrt.

(Ernest Renan).

V pojasnilo. Nekaterim se zdi pisanje našega lista prenavdušeno, premalo umerjeno in znanstveno. Vsem tistim povemo na glas, da ne mislimo nikoli nastopiti pota, ki ga hodijo naše revije. Vedno bomo pisali le to, kar nam narekuje srce in le tako, kakor nam narekuje. Ne mislimo si nadeti maske „vede in kulture“. Zato prosimo vse sotrudnike, da pišejo le iz srca. Le take članke bomo priobčevali.

Uredništvo.

Moje geslo, pesem v 4. št. „Preporoda“ je spesnil Luka Jukić!

Počitniška zveza jugoslovanskega dijaštva. Vse tovariše opozarjamo, da naj zberejo brezplačna prenočišča do 1. aprila, denar za knjižico in legitimacijo (1 krono) pa naj pošljejo do 1. maja. Vse se naj pošilja na naslov: „Uredništvo „Preporoda“ (za počit. zvezo), Ljubljana“.

„Slov. Branik“ piše: „Slovenski mladini najiskreneje priporočamo učenje hrvatskega jezika. Ni večjega užitka nego čitanje hrvatsko-srbskih junaških pesmi, zlasti o Kraljeviču Marku, o boju na Kosovem itd. Vsak slovenski dijak naj se nauči tudi srbske cirilice, ki je jako lahka in tudi nam prikladna.“ — Mi še pristavljamo: Čast vsakega, ki je v naših vrstah, zahteva, da zna gladko čitati in pisati cirilico. Najbolje je, da si vsak s prijateljem ali znancem dopisuje v cirilici, da ta-

ko vedno ostane v vaji. Morda bo tudi „Preporod“ začel objavljati v cirilici po en članek v vsaki številki.

„Slov. Branik“ piše o „Preporodu“ sledeče: „Neko mrtvilo je leglo v poslednji dobi na slovensko mladino. Bati smo se, da bi razni duševni vplivi ne zatrli vzorov, ki jih mora biti polna mladina. Da niso zatrti, svedoči „Preporod“, ki je kot pokrajinsko glasilo jugoslovanske napredne mladine šinil pred dvema mesecema na dan. Pozdravljen, „Preporod“, tisočkrat, obrodi zaželjeni sad!“

Nekaj primere. 1.) V Dalmaciji so zaprli dva župana in razpustili dva mestna občinska sveta, ker sta izrazila svoje simpatije vojskujočim se bratom, in narod je na cesti zanje burno demonstiral.

2.) Narodni zastopniki so v Bosni javno pokazali, da čustvujejo z brati in narod je zbral za vojskujoče se brate do 1.000.000 kron.

3.) V Zagrebu je narod v gledališču tako hrupno izrazil svoja čustva balkanskim junakom, da se je policija resno bala hujšega.

Pri nas pa:

1.) Narodno-napredni občinski svet slovenskega mesta Ljubljane, torej narodni zastopniki, so slovesno izrazili Avstriji svojo lojalnost tako korenito, da so bili celo vladni krogi presenečeni in so se iz njih norčevali: „Lai-bach benimmt sich hyperlojal!“

2.) Ko jih je „Preporod“ nekoliko dregnil zaradi njihove lojalnosti, so se oglasili v „Narodu“ v svojem in vladnem imenu res tako hyperlojalno, da je bilo ostudno.

3.) Oficijelni pripadniki-dijaki narodno-napredne stranke so povabili na svoj jubilejni ples ves ljubljanski vladni uradniški in vojaški aparat. Pokroviteljica tega plesa, ki ima rada pri raznih narodnih prireditvah prvo besedo, je baje naravnost zahtevala, da se mora povabiti vladne zastopnike, sicer ona noče biti pokroviteljica! O, bogovi, kako ste jih udarili z zasleplenostjo!!

Listnica uredništva.

A la h, Dunaj: Pride prihodnjič! Napiši še kaj!

E. G., Gradec: Tudi prihodnjič! Zdrav! Slavko C., Pod Lovčenom; Piši in pošlji še kaj!

Vse dopisnike prosimo, da pošljejo rokopise do 1. in 15. vsakega meseca, ker bo sedaj „Preporod“ izhajal vsakih 14 dni.

„PREPORODA“ 6. številka

— izide 15. marca. —